

ทอดตา ทั่วแผ่นดิน

ปาล์มไมรา นครโบราณอันงามสง่าของซีเรีย

โดย พายุรัตน์ กุมาร

ณ ทะเลทรายที่ห่างไกลจากความจอแจของผู้คนในประเทศซีเรีย ชากปรักหักพังที่ยิ่งใหญ่และงดงามของมหานครโบราณที่รุ่งโรจน์ที่สุดแห่งดินแดนในตะวันออกกลางยังคงตั้งตระหง่านราวกับจะยืนยงถึงวันเวลาในยุคทอง ซึ่งสถานที่แห่งนี้เคยถูกขนานนามให้เป็นนครที่ร่ำรวยที่สุดแห่งหนึ่งของจักรวรรดิโรมัน ใครก็ตามที่ได้ลองเดินผ่านแนวเสาหินขนาดใหญ่ที่ประดับประดาด้วยลวด

ลายแกะสลักอันน่าพิศวงนี้แล้ว ล้วนไม่วายต้องทึ่งกับความสามารถของชนโบราณที่ได้สรรค์สร้างขึ้นมากว่า ๒,๐๐๐ ปีที่แล้ว

นี่คือซากของนครปาล์มไมรา (Palmyra) ซึ่งในภาษากรีกหมายถึง “ดินแดนอันอุดมไปด้วยต้นปาล์ม” ซึ่งวันนี้กระผมจะขอพาท่านไปสัมผัสขอรับ

แต่โบราณกาลเนิ่นนาน ก่อนที่จักรวรรดิโรมันจะถือกำเนิดขึ้นสถานที่

ซึ่งเป็นที่ตั้งของนครปาล์มไมราก็เริ่มกลายเป็นชุมชนสำคัญมาตั้งแต่ยุคหินใหม่แล้ว ส่วนสาเหตุที่มีผูุ้ดสำหรับรอนแรมข้ามทะเลทรายมาตั้งบ้านเรือนถึงในสถานที่ห่างไกลเช่นนี้ ก็เพราะบริเวณนี้มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่กลางทะเลทรายหรือโอเอซิสที่หาได้ยากยิ่ง ซึ่งชื่อปาล์มไมรา หรือสถานที่ซึ่งอุดมไปด้วยต้นปาล์มก็สะท้อนลักษณะที่ว่านี้ออกมาอยู่แล้ว แต่สิ่งที่ช่วยหนุนนำให้เจ้าโอเอซิสแห่งนี้พัฒนาจนกลายเป็นนครสำคัญในระดับนี้ได้คงไม่ใช่ น้ำมัน

ปาล์มแน่ๆ แต่เป็นที่ตั้งของปาล์มไมราอยู่บนเส้นทางการค้าสำคัญขอรับ

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าการค้าสมัยโบราณนั้นเกิดขึ้นระหว่างโลกตะวันตก เช่นอาณาจักรโรมัน กับโลกตะวันออก เช่นเปอร์เซียและจีน การค้าทางไกลนี้ต้องผ่านดินแดนตะวันออกกลางที่รกร้างแห้งแล้ง จึงเป็นหน้าที่ของกองคาราวานซึ่งมีอยู่จำนวนมากเป็นพาหนะหลักสำหรับการนำคนและสินค้าข้ามทะเลทรายไปยังจุดหมายปลายทาง ที่ซึ่งสินค้านั้นจะถูกขายหรือส่งต่อไปเป็นทอดๆ

ในกรณีของปาล์มไมรานั้น นครแห่งนี้ตั้งอยู่ตรงกึ่งกลางระหว่างเมืองท่าสำคัญชื่อเอมีซา (Emesa) บนทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและเมืองท่าดูรา-ยูโรโปส (Dura-Europos) บนฝั่งแม่น้ำยูเฟรติสที่ไหลออกสู่อ่าวเปอร์เซียและมหาสมุทรอินเดียได้ ดังนั้น ปาล์มไมราจึงมีบทบาทโดดเด่นเกินหน้านครอื่นๆในฐานะสถานที่แวะพักของกองคาราวานที่ทำการค้าผ่านตะวันออกกลาง และเป็นพบปะของพ่อค้ามหาเศรษฐีที่ร่ำรวยจากการขายสินค้าฟุ่มเฟือย

อีกมุมหนึ่งของวิหารแห่งเทพเจ้าเบล

นานาชนิต ที่ส่งมาจากแดนห่างไกล
คนละมุมโลกเช่นเกาะแซนชิบาร์ ใน
อาฟริกาตะวันออก อัฟกานิสถาน
อินเดีย และแม่น้ำฮวงโหในจีน

จารึกแผ่นหนึ่งซึ่งรู้จักกันในชื่อ
“ภาษาของปาล์มไมรา” ที่น่าจะทำขึ้นใน
ราวปี ค.ศ. ๑๓๗ ปัจจุบันเก็บรักษาไว้
ในพิพิธภัณฑสถานมรดกโลกในนครเซนต์
ปีเตอร์สเบิร์ก (เดิมรู้จักกันในชื่อเลนิน-
กราด) ของรัสเซีย ปรากฏจารึกใน
ภาษากรีก และภาษาท้องถิ่นที่คล้าย
กับภาษาอาระบิกของชาวปาล์มไมรา
อยู่คู่กัน ข้อความจากจารึกนี้ได้แสดง
ให้เห็นสินค้าที่น่ารายได้มหาศาลมาสู่
ปาล์มไมรา อาทิไม้หอม ยางไม้หอม
ที่ใช้ทำเครื่องสำอาง จากอาระเบีย สี
ย้อม อัญมณี เครื่องหอมและผ้าจาก
อินเดีย หนังสือผ้าไหมจากจีนทองคำ
เงิน ขนสัตว์จากเอเชียไมเนอร์ (ตุรกี)
ไวน์และกระจกสีจากฟินิเซีย เป็นต้น
เพียงเท่านั้นเราก็นึกถึงการถึงสินค้า
ต่างๆในตลาดกลางของนครปาล์มไมรา
ได้บ้างแล้วใช่ไหมครับ

ว่าแล้วเรากลับไปดูอดีตอันเก่าแก่
ของนครปาล์มไมรากันบ้างดีกว่า

ตามตำนานแต่โบราณกาล ผู้คน
ในแถบนี้เชื่อกันว่ากษัตริย์ไซโลมอนที่ยิ่งใหญ่คือผู้สร้างนครแห่งนี้ขึ้นเป็น
ครั้งแรก เพื่อควบคุมการค้าอย่างที่
กระผมเพิ่งจะเล่าไปข้างต้น จนกระทั่ง
จักรวรรดิโรมันเริ่มเข้มแข็งและได้แผ่
ขยายอำนาจออกมาถึงซีเรีย เมื่อนั้น
ปาล์มไมราจึงกลายเป็นที่รู้จักกันใน
ฐานะเมืองหน้าด่านที่สำคัญระหว่าง
จักรวรรดิโรมันทางตะวันตก และ
จักรวรรดิปาร์เทียทางตะวันออก

คราวนี้เองที่ปาล์มไมราได้กลายเป็น
ศูนย์กลางหรือจุดเชื่อมต่อระหว่าง
โลกตะวันตกและโลกตะวันออกอย่าง
แท้จริง แม้สถาปัตยกรรมของที่นี่ก็มี

ด้วย'ตุนพิเศษ

ถนนสายหลักของนครโบราณ ซึ่งมีเสานาคใหญ่เรียงรายอยู่ทั้งสองด้าน

เอกลักษณ์เฉพาะตัว เนื่องจากมี
โครงสร้างสำคัญที่ดูใหญ่โตซึ่งขังตาม
แบบโรมันแต่จะ แตกต่างถูกประดับ
ประดาด้วยลวดลายที่วิจิตรพิสดารใน
แบบตะวันออก กระนั้น ปัญหาที่ตาม
มาจากการที่ตั้งที่ล่อแหลมเช่นนี้ก็คื
การดำรงฐานะสำคัญของตนเองใน
ท่ามกลางอ้อมมือของจักรวรรดิยักษ์ใหญ่
ทั้งสองให้ได้ ซึ่งเห็นจะต้องอาศัย
นักการทูตฝีมือดีไม่น้อยทีเดียว

กระนั้น หากจะดูกันจริงๆแล้วก็
คงต้องกล่าวว่าผู้คนที่นี่อาศัยอยู่ในนคร
ปาล์มไมราที่นั่นแม้จะถูกผนวกเข้าเป็น
ส่วนหนึ่งของจักรวรรดิโรมันหลายต่อ
หลายครั้ง ทว่า ในทางเชื้อชาติภาษา
แล้วพวกเขากลับผูกพันกับโลกตะวันออก
มากกว่า แต่การนี้กลับกลายเป็น
ว่าตลอดช่วงเวลาส่วนมากปาล์มไมรา
จะตกอยู่ใต้อำนาจของทางโรมัน
มากกว่า

วิหารของเทพบาอัล-ชามิน ที่สร้างเมื่อปี ค.ศ. ๑๓๒ ถืออาารามที่ใหญ่ที่สุดของปาล์มไมรา

บนถนนสายหลักมีซากของซุ้มประตูโค้งขนาดใหญ่ อันเป็นสัญลักษณ์ของนครปาล์มไมราตั้งอยู่

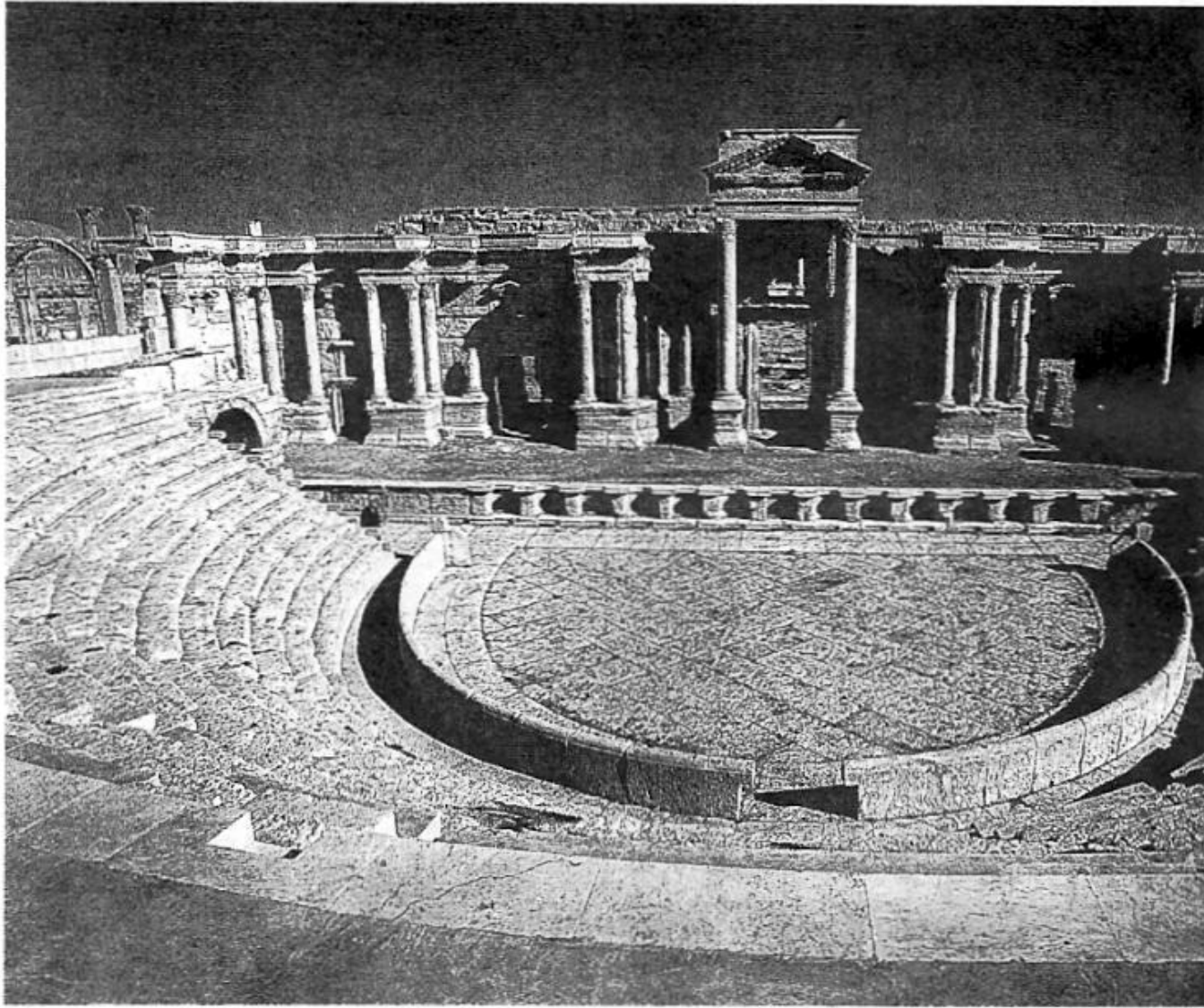
วันเวลาที่นครแห่งนี้รุ่งโรจน์ที่สุด เห็นจะเป็นช่วงสองสามศตวรรษแรกนี้เอง เพราะในสมัยนั้นพบว่าสินค้าที่ส่งผ่านปาล์มไมรานั้นมีปริมาณมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด สิ่งที่ชาวปาล์มไมราต้องทำเพื่อสร้างความมั่งคั่งให้ตนเอง คือ การเตรียมมอฐให้เพียงพอต่อการขนส่งสินค้าข้ามทะเลทรายจากเมืองท่าหนึ่งไปยังเมืองท่าในอีกฟากหนึ่ง นอกจากนี้ก็เก็บภาษีสินค้าที่ผ่านเส้นทางในการควบคุมของตน พร้อมทั้งบำรุงบำเรอพ่อค้าคาราวานด้วยอาหาร น้ำ (ที่หาได้ยากยิ่งในทะเลทราย แต่มีมากมายที่ปาล์มไมรา เพราะตั้งอยู่บนโอเอซิส) สิ่งบันเทิงและบริการต่างๆ อย่างที่คนเหล่านี้ต้องการ ไม่ว่าจะเป็นการเริงระบำ การต่อสู้ที่

โหดเหี้ยม หรือความบันเทิงจากหญิงสาวก็ตามที่ ซึ่งดูเหมือนว่าบริการประการสุดท้ายจะนำรายได้เข้าท้องพระคลังของปาล์มไมราอย่างเป็นกอบเป็นกำเสียด้วย

หลักฐานสำคัญของความรุ่งโรจน์ของปาล์มไมราไม่ได้ปรากฏอยู่แต่เฉพาะบนจารึกหรือคราบ เพราะประจักษ์พยานที่ดีที่สุดเห็นจะเป็นบรรดาสถาปัตยกรรมที่หรูหราฟู่ฟ่าของชาคนครแห่งนี้เอง จากซากที่เห็นอยู่ในปัจจุบันเป็นอาคารโบราณหลายหลังที่ใช้เป็นวิหาร เช่นวิหารของเทพเจ้าเบล (Bel) ซึ่งเป็นเทพเจ้าโบราณของพวกบาบิโลเนีย ทว่า ก็ได้รับการบูชาอย่างสูงจากชาวปาล์มไมราด้วย มหาวิหารศูนย์กลางเมืองที่ว่านี้

คงเริ่มก่อสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยปี ค.ศ. ๒๕ ในรัชสมัยของจักรพรรดิไทเบอริอุส (Tiberius) จนมาเสร็จสมบูรณ์ในอีกร้อยกว่าปีถัดมา....นี่ละครับความอุตสาหกรรมของมนุษย์ นอกจากนี้ยังมีวิหารของเทพบาล ชามิน (Baal Shamin) ที่สร้างขึ้นสมัยของจักรพรรดิเฮเดรียน (Hadrian) อันเป็นยุคที่ปาล์มไมรารุ่งเรืองถึงขีดสุดภายใต้เงินสนับสนุนของมหาเศรษฐีแห่งปาล์มไมราที่มีชื่อว่า อกริปปา (Agrippa) วิหารนี้ได้กลายเป็นสง่าราศีของนครแห่งนี้เช่นกัน

ซากของถนนโบราณที่เรียงรายไปด้วยเสาหินขนาดยักษ์ก็เป็นอนุสรณ์ที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่งของปาล์มไมราเช่นกัน ถนนสายหลักที่ว่านี้แบ่งออกเป็นสามช่วงโดยมีซุ้มประตูโค้งขนาดมหึมา

โรงละครที่สร้างตามแบบโรมัน

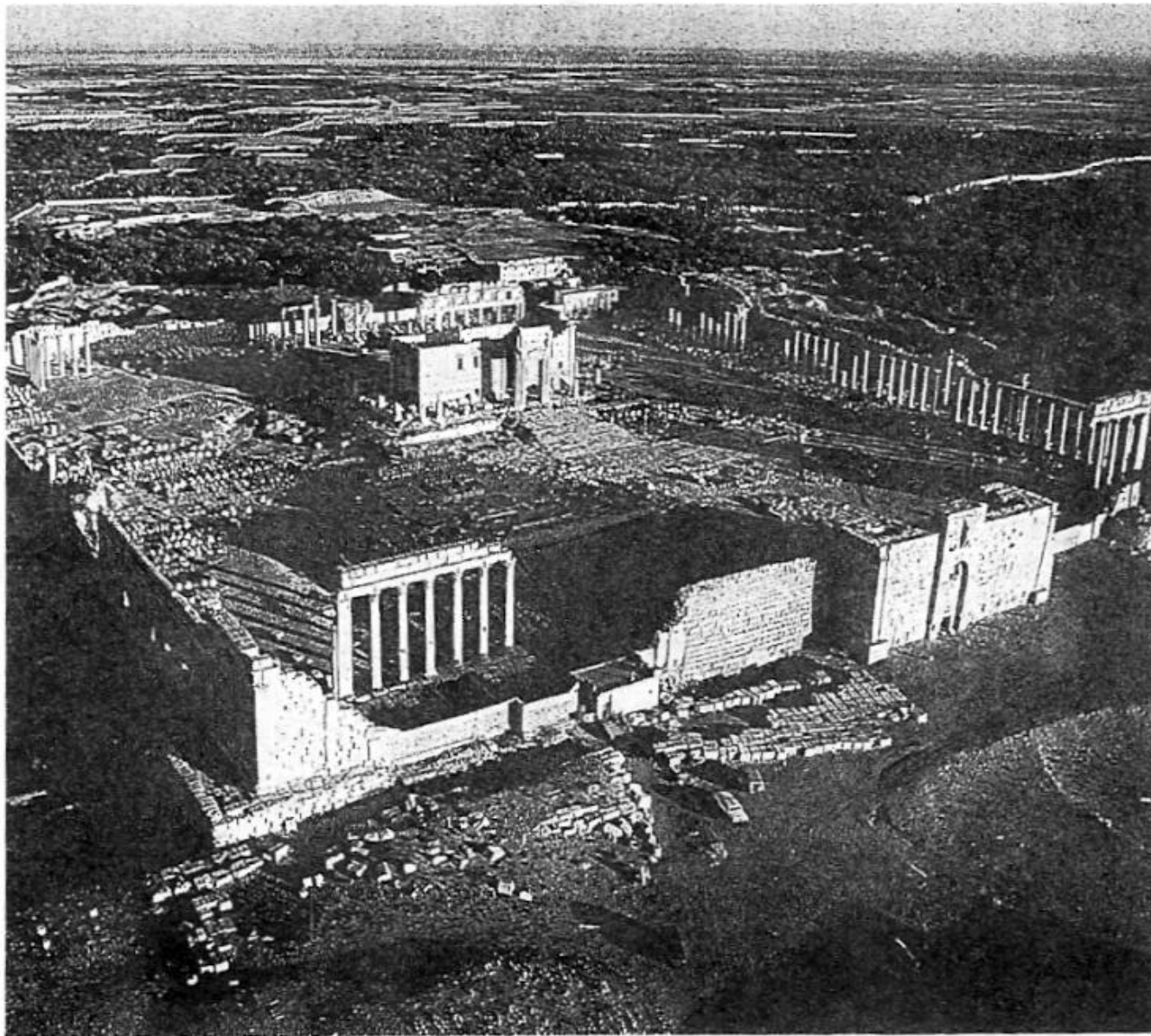

สลวดลายอันอ่อนช้อยที่หัวเสาโครินเธียน
และสตรีชาวปาล์มไมรา

ที่มีทางผ่านสามทางเป็นเอกลักษณ์ของปาล์มไมราที่มักจะปรากฏอยู่ตามหน้าหนังสือต่างๆเป็นประจำ ตั้งตระหง่านอยู่ และตลอดแนวทางเดินจะเป็นที่ตั้งของแผงลอยขายสินค้าต่างๆด้วย เดิมทีคงมีรูปปั้นอันงดงามของบรรดาขุนนางหรือพ่อค้าคนสำคัญของปาล์มไมราประดับประดาอยู่เต็มทั้งสองด้าน แต่ครั้นนครแห่งนี้ถูกปล้นและเผาทำลายสิ้น สิ่งของที่มีค่าทั้งเงินทองและศิลปกรรมที่ล้ำเลิศต่างถูกหัวขโมยขูดไปขายจนแทบไม่เหลือหรือหากท่านอยากจะชมงานศิลปะชิ้นโบว์แดงของชาวปาล์มไมราก็คงต้องตามไปดูกันตามพิพิธภัณฑ์ของอังกฤษหรือฝรั่งเศสนะครับ รับรองไม่ผิดหวังแน่

ก่อนหน้าที่ปาล์มไมราจะถึงกาลเสื่อม นครแห่งนี้ก็พยายามที่จะสลัดตัวเองให้พ้นจากอำนาจของกรุงโรมตลอดเวลา โดยมาสำเร็จเอาในกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๓ ในปี ๒๖๑ ปาล์มไมราก็ได้รับอิสรภาพจากโรมัน ในช่วงที่ถูกปกครองโดยกษัตริย์โอดีนาดุส (Odenatus) ผู้แผ่อำนาจและอิทธิพลของปาล์มไมราไปยังเมโสโปเตเมียทางตะวันออกและอาร์เมเนียทางเหนือ จนดูราวกับพระองค์ได้กลายเป็นจักรพรรดิแห่งดินแดนทางตะวันออกอีกองค์หนึ่งที่คอยสนับสนุนโรมันอยู่ห่างๆ

ตราบจนปี ค.ศ. ๒๖๗ หลังจากที่พระองค์ถูกลอบสังหาร ผู้ครองบัลลังก์สืบต่อมาก็ยอมเสียม่ายผู้ฉาวโฉ่นามซีโนเบีย (Zenobia) อันที่จริง พระนางซีโนเบียนั้นมิได้ขึ้นครองราชย์อย่างเปิดเผยหรือครบแต่พระนางดำเนินการตามแบบอย่างของฟาโรห์อียิปต์ผู้ซบเซดนักปกครองหญิงม่ายผู้เข้มแข็งแห่งอียิปต์.... สตรีเหล็กทั้งสองไม่ได้อยู่จักกันหรือครบ เพราะควีนอียิปต์

วิหารเทพเจ้าเบลที่ล้อมด้วยกำแพงศิลาขนาดใหญ่

นั้นสนใจไปก่อนหน้าที่ซีโนเบียจะ
ลืมหืมตาโลกนานนับร้อยๆปีทีเดียว

ในสมัยที่ควินซีโนเบียเรืองอำนาจ
นั้น พระนางเริ่มบำนาญและมันใจ
ในฐานะที่มั่งคั่งของนครในปกครองจน
ท้าทายอำนาจของโรมมากขึ้นทุกทีด้วย
การตัดสินใจขยายดินแดนในอิทธิพล
ของปาล์มไมราออกไปอีก งานนี้กองทัพ
ของซีโนเบียมุ่งรุกรานอียิปต์ ตุรกีและ
ดินแดนที่อยู่รายรอบ พร้อมกับตั้ง
บุตรชายของตนที่มีชื่อว่าวาลลาลุส
(Vaballatus) ให้กลายเป็นซีซาร์ขึ้นมา
อีกองค์ อันเป็นการแสดงตัวเป็นอริกับ
จักรพรรดิออร์เลียน (Aurelian) แห่ง
โรมโดยตรง

ปาล์มไมราต้องปกป้องตนเองจาก
การขยายอำนาจของจักรวรรดิซาซา-
นิดส์ ทางตะวันออก ส่วนทางโรมัน
ก็ยังตั้งต้นที่จะครอบครองปาล์มไมรา
ที่ยังเข้มแข็งมาเป็นหัวเมืองในปกครอง
ของตนให้จงได้ นครที่รุ่งโรจน์อยู่
กลางทะเลทรายแห่งนี้พยายามต่อสู้

เต็มที่เพื่ออิสรภาพของตน ทว่าแม้
จักรวรรดิโรมันจะอยู่ในยุคเสื่อมถอย
ฝ่ายโรมก็ยังมียกกองทัพที่เข้มแข็งพอที่
จะยึดเอานครที่แข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ
แต่อ่อนแอทางการทหาร เช่นปาล์ม
ไมราเข้ามาอยู่ในขอบเขตสหิมาได้แทบ
ทุกครั้งไป

จนเมื่อดูเหมือนพวกโรมันจะ
เบือนหน้ากับความดั่งดันของผู้นำนคร
ปาล์มไมราเต็มที่แล้ว พวกเขาจึง

รูปบุรุษแห่งปาล์มไมราที่ร่วมในพิธีศพ

จัดการส่งกองทัพไปทำศึกกับกองทัพ
ปาล์มไมราในยุทธการที่เมืองท่าอิมิชา
ฝ่ายกองทัพของซีโนเบียกลับพ่ายแพ้
ยับเยินจนปาล์มไมรายินยอมทอดถอน
การอ้างสิทธิในดินแดนต่างๆ ที่ตนสู้
สุดสัห์ใช้กำลังทหารไปยึดมาได้
แต่ฝ่ายโรมันยังไม่หยุดเพียงเท่านั้น
ครับ โดยในปี ค.ศ. ๒๗๒ จักรพรรดิ
ออร์เลียนยังมีบัญชาให้จัดการกับพวก
กบฏอย่างเฉียบขาด โดยการส่ง
กองทัพบุกเข้าสังหารและปล้นสะดม
ผู้คนพร้อมกับเผาทำลายนครที่ทรูหรา
จนย่อยยับเหลือเพียงซากปรักหักพัง
ดังที่ได้เห็นกัน ในครั้งนี้ควินซีโนเบีย
ผู้หยิ่งผยองได้ถูกนำตัวกลับไปกักขัง
ในวิลล่าที่กรุงโรม ซึ่งต่อมาพระนาง
ได้สิ้นใจในที่คุมขังนั่นเอง

แม้การทำลายในครั้งนี้จะไม่ถึง
กับทำให้ปาล์มไมราสิ้นชื่อเสียงลงไป
ทันที เพราะยังมีผู้คนไปตั้งรกรากใน
เมืองนี้อีกครั้ง และจักรพรรดิหลาย
พระองค์ของโรมัน ทั้งอยู่ใต้โอเคลเซียน
และจัสติเนียนยังพยายามจะฟื้นฟู
สถานะของปาล์มไมราให้กลายเป็น
เมืองหน้าด่านของจักรวรรดิโรมันอีก
ครั้งหนึ่ง ทว่า การรุกรานหลายระลอก
จากพวกอาหรับทำให้ปาล์มไมรา
เสียหายหนักจนไม่อาจฟื้นฟูได้อีกแล้ว

หลังจากนั้นไม่นานนัก เส้นทาง
การค้าใหม่ได้เกิดขึ้นผ่านเมืองทัปซาคุส
อเล็ปโป และแอนท็อก ที่อยู่ถัดขึ้น
ไปทางเหนือ อันเป็นการตัดเลือดเส้น
สุดท้ายของปาล์มไมรา เพราะนับแต่
นั้นเป็นต้นมาปาล์มไมราก็ไม่เคยฟื้นคืน
ชีวิตกลับมารุ่งเรืองดังเดิมอีกเลย นับ
วันมีแต่ร้างราผู้คน

ในที่สุด ก็เหลือเพียงซากอัน
ยิ่งใหญ่ให้เราท่านได้เฝ้าจินตนาการ
ถึงอดีตของนครที่เคยรุ่งโรจน์อยู่กลาง
ทะเลทรายแห่งนี้